

4. Про затвердження Методичних вказівок щодо проведення реструктуризації державних підприємств: Наказ Міністерства економіки України від 23 січня 1998р. № 9.
5. Дзюба С. Практика проведення санації неплатоспроможних підприємств / С. Дзюба, Я. Соболева // Актуальні проблеми економіки. – 2012. – № 2. – С. 125–135
6. Бойчик І. Економіка підприємства: [навч. посібник] / І. Бойчик. – М.: Атака, 2002. – 480с.
7. Кравченко А. Проблемні питання ліквідації підприємств за господарським законодавством України / А. Кравченко, І. Зеленкова // Адвокат. – 2012. – № 1 (136). – С. 33–37.
8. Виговська Н. Антикризовий фінансовий контролінг як інструмент запобігання банкрутства / Н. Виговська, А. Полчанов // Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія: «Економічні науки». – 2013. – № 4. – С. 146–153.

УДК 336.1

Нечипоренко А.В.

аспірант кафедри фінансів

Національного університету державної податкової служби України

РОЛЬ ФІНАНСОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ ДЕРЖАВИ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ РОЗВИТКУ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Стаття присвячена розгляду фінансових інструментів, що використовуються для стимулювання розвитку місцевого самоврядування. Здійснено короткий аналіз фінансових інструментів та зазначено принципи підбору інструментів стимулювання. Визначено необхідність використання фінансових інструментів держави для сталого розвитку економіки регіону.

Ключові слова: фінансові інструменти, місцеве самоврядування, регіон, бюджетне стимулювання, податкове стимулювання.

Нечипоренко А.В. РОЛЬ ФИНАНСОВЫХ ИНСТРУМЕНТОВ ГОСУДАРСТВА В ОБЕСПЕЧЕНИИ РАЗВИТИЯ МЕСТНОГО САМОУПРАВЛЕНИЯ

Статья посвящена рассмотрению финансовых инструментов, используемых для стимулирования развития местного самоуправления. Осуществлен краткий анализ финансовых инструментов и указано принципы отбора инструментов стимулирования. Определена необходимость использования финансовых инструментов государства для устойчивого развития экономики региона.

Ключевые слова: финансовые инструменты, местное самоуправление, регион, бюджетное стимулирование, налоговое стимулирование.

Nechyporenko A.V. THE ROLE OF FINANCIAL INSTRUMENTS OF THE STATE IN ENSURING DEVELOPMENT OF LOCAL GOVERNMENT

Article is devoted to consideration of the financial instruments used for stimulation of development of local government. The short analysis of financial instruments was carried out and was specified the principles of selection of instruments of stimulation. Need of use of financial instruments of the state for a sustainable development of economy of the region was defined.

Keywords: financial instruments, local government, region, budgetary stimulation, tax stimulation.

Постановка проблеми. Політика стимулювання розвитку місцевого самоврядування в Україні реалізується за допомогою певного набору інструментів. Правильний підбір та успішне застосування методів та інструментів механізму стимулювання розвитку місцевого самоврядування на практиці дасть змогу досягти високого рівня сталого розвитку регіонів України. Відтак за сучасних умов набуває актуальності питання щодо застосування фінансових інструментів для забезпечення економічного розвитку країни в цілому та в регіонах зокрема.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у розробку фінансового інструментарію розвитку місцевого самоврядування внесли такі вчені, як І.М. Вахович, І.В. Запатріна, О.В. Короткевич, Б.С. Малиняк, І.О. Луніна, Л.К. Сергієнко, М.М. Ставнича, Л.Л. Тарангул та інші. У роботах науковців запропоновано вирішення низки проблем місцевого самоврядування шляхом взаємодії бюджетно-податкових інструментів, проте питання щодо застосування фінансових інструментів у розвитку місцевого самоврядування потребує подальших досліджень.

Метою статті є розгляд фінансових інструментів держави та визначення їх ролі у забезпеченні ефективного розвитку місцевого самоврядування.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасний етап розвитку місцевого самоврядування в Укра-

їні вимагає виваженого державного та регіонального управління через застосування фінансових інструментів, які стимулюватимуть цей процес і сприятимуть нарощенню фінансової бази місцевого самоврядування.

Традиційні інструменти, що склалися в умовах командно-адміністративної економіки і принципи якої функціонують і сьогодні, не дають змоги стимулювати розвиток місцевого самоврядування, призводять до появи дисбалансу у системі фінансування економічної та соціальної сфер, а також до надмірного навантаження на бюджет – як наслідку великої кількості необґрунтованих і фінансово незабезпечених соціальних зобов'язань держави, недосконалості фінансового контролю та системи відповідальності за порушення фінансово-бюджетної дисципліни місцевими органами влади тощо. Від вирішення цих проблем залежить можливість забезпечення рівноважного існування економічної та соціальної сфер, наповнення місцевого бюджету, нарощення фінансового потенціалу місцевих органів влади [1, с. 20].

Набір інструментів, які можуть стимулювати активність окремих видів економічної діяльності, регіонів чи навіть окремих економічних агентів, є обмеженим і реалізується через:

- бюджетну систему – прямі бюджетні витрати: субсидії, дотації, інші бюджетні трансфери;
- податкову систему – непрямі бюджетні витрати: податкові пільги та звільнення від оподаткування;

– грошово-кредитну систему – непряма підтримка: зменшення облікової ставки, курсова політика, здешевлення кредитів;

– політичну систему – додаткові гарантії інвесторам, особливі умови приватизації, легалізація отриманих доходів тощо [2, с. 7].

Серед фінансових інструментів держави важливе місце належить бюджетно-податковим. Це податки, податкові пільги, податкове кредитування, державні субсидії, пряме фінансування з бюджету інвестиційних проектів цільового призначення тощо. Тому більш детально розглянемо бюджетні та податкові інструменти стимулювання розвитку місцевого самоврядування в Україні.

Бюджетні інструменти можуть здійснювати безпосередній та опосередкований вплив на інтереси економічних суб'єктів, тому доцільною є класифікація бюджетних інструментів за характером впливу. До методів безпосереднього впливу належать: бюджетне дотування та субсидування; бюджетне гарантування та страхування; бюджетне інвестування; державні замовлення; державне кредитування. До методів опосередкованого впливу відносяться: фінансування розвитку економічної інфраструктури; фінансування освіти, науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт (далі – НДДКР).

Найбільш використовуваним інструментом безпосереднього впливу є бюджетні субсидії. І.О. Луніна та О.В. Короткевич під субсидіями розуміють: 1) трансферти підприємствам з боку держави (у грошовій формі або у вигляді послуг, що мають грошову оцінку) на фінансування поточних витрат, які являють собою доповнення до доходу виробника від поточного виробництва; 2) усі форми втручання держави в економічну діяльність, унаслідок яких змінюються ціни на товари або фактори виробництва, а отже, і умови конкуренції на користь окремих підприємств або сфер економічної діяльності [3, с. 26].

За допомогою таких фінансових інструментів як субсидії, субвенції та дотації можна ефективно регулювати економічну активність, спрямовуючи їх у ті галузі, де можна від цього отримати найбільший економічний ефект. При цьому державна підтримка повинна слугувати додатковим джерелом фінансових ресурсів. Повинен бути стимул до економічного регіонального розвитку, яким може слугувати самостійність регіонів у визначенні перспективних цілей та можливості фінансувати заходи для їх реалізації за допомогою власних джерел [4].

Важливого значення для підтримки розвитку місцевого самоврядування набуває використання податкових інструментів з метою стимулювання економічного розвитку.

У тлумачному словнику зазначено, інструмент – це спосіб досягнення чогось. Тобто найбільш просте визначення податкового інструменту як засобу, що використовуються для досягнення цілей податкової політики. У широкому значенні податкові інструменти розуміються як сукупність засобів впливу держави на економічну поведінку платника податків через їх економічні інтереси з метою досягнення визначеного економічного або соціального результату, які закріплюються в нормах податкового законодавства [2, с. 68].

Податкові інструменти є найбільш поширеними серед непрямих методів стимулювання розвитку місцевого самоврядування завдяки своїм характеристикам: універсальності, безумовності та всеохоплюваності. Виконуючи одночасно фіскальну та регуляторну функції, податкові інструменти забез-

печують одну з фундаментальних передумов функціонування категорії фінансів у її практичній реалізації – розподіл та перерозподіл. Саме через це податкові інструменти досить ефективно діють щодо управління процесами регіонального розвитку, оскільки останні обов'язково мають опосередковуватися ефективним перерозподілом ресурсів [5, с. 141].

Інтенсивність використання фінансових інструментів, що застосовуються в рамках політики стимулювання розвитку місцевого самоврядування залежить від того, наскільки розвинені сфери життєдіяльності регіону, а також на скільки узгоджені їхні взаємовідносини. Для того щоб досягти високого рівня гармонійності, збалансованості та розвитку місцевого самоврядування необхідно використовувати податкові та бюджетні інструменти стимулювання. В першу чергу, це зумовлено тим, що ці фінансові інструменти тісно взаємопов'язані й активно застосовуються у всіх сферах життєдіяльності регіону. Крім того, їх застосування передбачає перерозподіл коштів через бюджети різних рівнів, що дозволить досягти соціальної справедливості та економічного зростання, а тому сприятиме розвитку місцевого самоврядування.

Інструменти стимулювання розвитку місцевого самоврядування повинні відповідати принципам відбору інструментів стимулювання. До основних принципів відбору інструментів механізму стимулювання варто віднести такі:

1) ефективність – здатність досягнути соціальних, економічних та екологічних цілей найраціональнішим шляхом при мінімальних витратах в межах реалізації політики стимулювання розвитку регіону;

2) гнучкість – реакція постійні соціальні, економічні та екологічні внутрішні та зовнішні зміни, що стосуються конкретного регіону;

3) справедливість – відповідність віднесення заходів, що стимулюють, до певного типу політики стимулювання розвитку регіону з метою об'єктивності у розподілі наслідків від застосованих інструментів стимулювання;

4) пріоритетність – застосування інструментів стимулювання, здатних стати переважними при реалізації певного типу політики стимулювання розвитку регіону;

5) довгостроковість – вибір і застосування в межах політики стимулювання сталого розвитку регіону таких довгострокових стимулів, що націлені на сприяння досягнення все більш високих соціальних, економічних та екологічних параметрів розвитку регіону;

6) інформативність – наявність об'єктивної інформації про заходи, що стимулюють, для обґрунтування застосування тих чи інших інструментів стимулювання в межах політики стимулювання розвитку регіонів [6, с. 326].

Загальна схема вибору та застосування фінансових інструментів стимулювання розвитку економіки регіону включає декілька етапів. На початковому етапі визначаються фінансові інструменти стимулювання розвитку регіону, серед яких варто виділити такі: оподаткування, міжбюджетні трансферти, інвестування, бюджет розвитку, цільові програми, ефективність реалізації яких визначає рівень соціально-економічного розвитку регіонів держави та їхню збалансованість. Коротко розглянемо їх зміст.

Фінансування соціально орієнтованої економіки регіону має ґрунтуватися на податковій концепції ринкового типу, на регулятивній податковій політиці, вихідним пунктом якої при визначенні видів і

величин податків та пільгових умов оподаткування є не дефіцит державного бюджету, а проведення структурної та інвестиційної політики [1, с. 21].

Основним інструментом підтримання окремих регіонів з боку держави є міжбюджетні трансферти. В країнах з децентралізованою системою управління і широкими бюджетними повноваженнями регіональної влади особливо важлива роль у вирішенні проблеми розвитку депресивних і відсталіх територій належить цільовим трансфертам. Основний обсяг таких трансфертів припадає на фінансову допомогу, що йде на розвиток соціальної та господарської інфраструктур [7, с. 37].

Політика субсидій держави має базуватись на диференціації рівня доходів різних верств населення та рівня розвитку регіонів, оскільки менш забезпечені громадяни витрачають значно більше своїх доходів, ніж високозабезпечені. Це дає змогу скоротити надання різних субсидій і переорієнтувати вивільнені кошти на інвестиційні потреби [8, с. 343].

Бюджетне фінансування слід використовувати лише для стратегічно важливих та пріоритетних видів економічної діяльності регіону. Передумовою бюджетного фінансування як міжбюджетних трансфертів є підтримання життєдіяльності стратегічно важливих видів економічної діяльності регіону, забезпечення соціально-економічної безпеки регіонів держави, оптимальне співвідношення між рівнями розвитку соціальної та економічної сфер регіону.

Слід зауважити, що міжбюджетні трансферти спрямовані здебільшого на вирівнювання соціально-економічного розвитку регіонів держави. Виникає ситуація, за якої економічно слабкі регіони, які «мало заробляють», потребують більше додаткових міжбюджетних трансфертів, які виділяються із Державного бюджету, що не стимулює регіональні органи влади до нарощування власної фінансової бази. Таким чином, виникає несправедливість стосовно тих регіонів, які «власними зусиллями» формують «економічний каркас» країни. Політика і принцип «мало заробляєш – більше маєш» міжбюджетного вирівнювання потрібно змінити у напрямку міжбюджетного стимулювання розвитку економіки регіону.

Водночас необхідно зазначити, що через історичні особливості, геополітичне розташування, різний рівень ресурсного забезпечення не всі регіони держави зможуть забезпечити самофінансування. Тому державні органи влади за допомогою інструментів стимулювання повинні вибудувати таку структуру видів економічної діяльності у територіальній площині, де кожен регіон зміг би максимально використати наявні можливості, врахувати інтереси як економічно розвинутих, так і слабо розвинутих регіонів, а також пріоритети державної регіональної політики, забезпечуючи однакові умови процесів соціалізації незалежно від території. Отже, реформування системи міжбюджетних відносин має передбачати удосконалення системи розподілу міжбюджетних трансфертів з орієнтацією на функцію, що стимулює розвиток економіки регіону; реалізацію принципів фіскальної децентралізації з метою зміцнення фінансової бази органів місцевого самоврядування та посилення впливу фіскальних інструментів регулювання соціалізації економіки на регіональному рівні [1, с. 22].

Інвестиції є інструментом, що визначає загальне зростання економіки. У результаті інвестування в економіку збільшується валовий регіональний продукт, розвиваються і йдуть вперед в економічній конкуренції галузі, що найбільшою мірою задовольняють попит на ті чи інші товари. Інвестиції, що

утворюються за допомогою валового регіонального продукту, самі зумовлюють його зростання й відтворення [9, с. 116].

Бюджет розвитку є одним з інструментів стимулювання фінансового забезпечення економіки регіонів держави, забезпечення бюджетної підтримки економічного зростання. Слід зазначити, що сьогодні спостерігається нераціональна структура витраток місцевих бюджетів, де вони спрямовуються здебільшого на забезпечення соціальних витрат, нівелюючи економічний розвиток регіону. В результаті цього відбувається соціальне перевантаження економіки регіону, як наслідок – порушення соціально-економічної рівноваги. Фінансування економічного розвитку здійснюється за залишковим принципом.

Таким чином, обмежені державні кошти, що закладались у бюджет розвитку, не могли забезпечити істотні позитивні зрушення в економічному розвитку. Водночас спостерігається неефективне спрямування коштів бюджету розвитку. Так, бюджетні кошти спрямовуються на ті проекти, які мають короткі періоди окупності, високу рентабельність, але не враховують пріоритетів та цільових орієнтирів економічного розвитку регіону. Необхідно змінити структуру бюджету розвитку шляхом збільшення капітальних витраток на економічний розвиток регіону, що в перспективі принесе дохід, який можна буде інвестувати в людський розвиток, економіку, соціальну сферу тощо [1, с. 23].

Державні та регіональні цільові програми є інструментом, який спрямований на вирішення важливих проблем соціально-економічного розвитку регіонів держави. В умовах нераціонального регулювання міжбюджетних відносин державні цільові програми часто стають для регіональних органів влади привабливим засобом залучення додаткових фінансових ресурсів на регіональні потреби, що зумовлює жорстку конкуренцію за бюджетні кошти. Однак, як показує практика, це призводить до розпорошення бюджетних коштів та недофінансування пріоритетних програмних завдань. Пріоритети розвитку окремих регіонів не завжди узгоджуються із пріоритетами розвитку країни загалом, що зумовлює відсутність координації цілей та завдань цільових програм на державному рівні, як наслідок – перетворює їх у різноспрямовані проекти.

Так, місцева влада розробляє регіональні програми розвитку для того, щоб відповідати покладеним на неї обов'язкам, а не з метою поліпшення рівня соціально-економічного розвитку регіону. Територіальна громада майже повністю вилучена з цього процесу, незважаючи на наявні механізми громадської участі в процесі взаємодії представників місцевого самоврядування з окремими членами громад [10, с. 50].

Отже, у регіоні відсутній механізм співпраці з формування цільових програм як інструмента стимулювання розвитку економіки. Саме тому фінансуванню повинні підлягати ті цільові програми, які враховують пріоритети розвитку регіону та дають довгостроковий економічний ефект.

Висновки. Розглянуті фінансові інструменти держави відіграють важливу роль у забезпеченні розвитку місцевого самоврядування. Запропоновані різні види інструментів дозволять здійснити ефективне стимулювання розвитку регіонів та місцевого самоврядування для досягнення сталого розвитку. Схема вибору фінансових інструментів стимулювання розвитку економіки регіону має бути гнучкою і базуватися на комплексному аналізі демографічної

ситуації, стану використання природного, виробничого, трудового потенціалу, результатах оцінювання досягнутого рівня розвитку економіки й соціальної сфери та з урахуванням впливу політичних, економічних та інших факторів й очікуваних тенденцій зміни впливу цих факторів у майбутньому.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Барський Ю.М. Стимулювання соціально орієнтованого розвитку економіки регіону за посередництвом фінансових інструментів / Ю.М. Барський // Наука молода: зб. наук. пр. – Тернопіль: ТНЕУ, 2011. – Вип. 15/16. – С. 20–24.
2. Бюджетна підтримка та податкове стимулювання національної економіки України: [монографія] / за заг. ред. Л.Л. Тарангул; Нац. ун-т ДПС України. – Ірпінь; К.: Фенікс, 2012. – 532 с.
3. Луніна І.О. Державні фінанси України та їх вплив на економічний розвиток / І.О. Луніна, О.В. Короткевич. – К.: Ін-т екон. прогнозування НАНУ, 2000. – 432 с.
4. Британська Н.Н. Нерівномірність фінансового розвитку регіонів та шляхи подолання дисбалансів / Н.Н. Британська [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://rusnauka.com/12_KPSN_2010/Economics/63310.doc.htm
5. Боронос В.Г. Фінансові інструменти регулювання процесу реалізації екологічної політики розвитку регіону / В.Г. Боронос, І.В. Карпенко, Д.В. Леус // Механізм регулювання економіки. – 2012. – № 4. – С. 139–146.
6. Гура Я.В. Інструменти стимулювання сталого розвитку регіонів України / Я.В. Гура // Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія «Управління». – 2012. – Вип. 3. – С. 324–331.
7. Ставнича М.М. Використання бюджетних інструментів у світовій практиці регулювання регіонального розвитку / М.М. Ставнича // Економіка та держава. – 2009. – № 2. – С. 36–38.
8. Сергієнко Л.К. Вплив бюджетно-податкової політики на соціально-економічний розвиток держави / Л.К. Сергієнко // Вісник ЖДТУ. – 2010. – № 3 (53). – С. 342–345.
9. Галась О.І. Внутрішні інвестиції як стабілізаційний інструмент економічного розвитку держави / О.І. Галась, Д.Б. Круцяк // Академічний огляд. – 2010. – № 1 (32). – С. 115–119.
10. Соболева Г.Г. Розробка моделі організаційно-правового поля формування і реалізації регіональної стратегії соціально-економічного розвитку / Г.Г. Соболева // Економіка і регіон. – 2009. – № 2 (21). – С. 49–53.

УДК 658

Павловський С.В.

*здобувач кафедри корпоративних фінансів і контролінгу
Київського національного економічного університету
імені Вадима Гетьмана*

ФІНАНСУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ У ПЕРІОД ФІНАНСОВОЇ КРИЗИ: АЛЬТЕРНАТИВНІ РІШЕННЯ

В умовах фінансової кризи, класичні інструменти залучення фінансових ресурсів для підприємств здебільшого є недоступними через високі ризики фінансування та непомірні витрати на капітал. У статті розглянуто низку актуальних питань, пов'язаних з обґрунтуванням альтернативних джерел антикризового фінансування.

Ключові слова: антикризове фінансування, витрати на капітал, мезонінний капітал, краудфандинг, краудінвестинг.

Павловский С.В. ФИНАНСИРОВАНИЕ ПРЕДПРИЯТИЙ В ПЕРИОД ФИНАНСОВОГО КРИЗИСА: АЛЬТЕРНАТИВНЫЕ РЕШЕНИЯ

В условиях финансового кризиса, классические инструменты привлечения финансовых ресурсов для предприятий в основном недоступны из-за высоких рисков финансирования и непомерных затрат на капитал. В статье рассмотрен ряд актуальных вопросов, связанных с обоснованием альтернативных источников антикризисного финансирования.

Ключевые слова: антикризисное финансирование, затраты на капитал, мезонинный капитал, краудфандинг, краудинвестинг.

Pavlovsky S.V. THE BUSINESS FINANCE DURING THE FINANCIAL CRISIS: ALTERNATIVE SOLUTIONS

Under conditions of financial crisis, in most cases classical instruments of engaging financial resources for enterprises are inaccessible because of the high risks of financing and unreasonable costs for capital. A number of current issues related to the grounds of the alternative sources of the anti-crisis financing were discussed in the article.

Keywords: anti-crisis financing, expenses involved in capital, mezzanine capital, crowdfunding, crowdinvesting.

Постановка проблеми. Не потребує доведення та обставина, що в період кризи пріоритетним завданням фінансового менеджменту підприємства є залучення капіталу. Фінансові ресурси необхідні, з одного боку, для покращання (відновлення) ліквідності підприємств, а з іншого – для реалізації антикризових заходів стратегічного характеру. Однак антикризове фінансування супроводжується цілою низкою проблем: по-перше, не готовністю капіталодавців фінансувати антикризові проекти через підвищені ризики; по-друге, завищеними вимогами інвесторів та кредиторів щодо доходності вкладень у підприємства, які знаходяться в кризі; по-третє, невідповідністю діючого нормативно-правового забезпечення діяльності підприємств вимогам «нової економіки».

З огляду на окреслені проблеми, традиційні схеми фінансування підприємств у разі їх фінансової кризи здебільшого не діють. Один із варіантів вирішення питання антикризового фінансування лежить у площині викликів, які висувуються «ною економікою» [1]. Мова йде про застосування схем та технологій альтернативного фінансування, які є продуктом інформаційно-комунікаційних технологій. Серед можливих альтернативних рішень можна розглядати інструменти мезонінного та краудфандингового фінансування антикризових проектів. У глобальному вимірі зазначені інноваційні моделі фінансування підприємств набувають все більшого поширення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретико-методичному обґрунтуванню мезонінного та краудфандингового фінансування присвячено низку